

Dsl-basis – retningslinjer for digital udgivelse af det Danske Sprog- og Litteraturselskabs tekster

Indledning

<!--2017-03-21, th, denne version af retningslinjerne for brug af DSL-basis er en ufuldstændig og ikke gennemredigeret kladde. Den bør derfor bruges forsigtigt -->

Nærværende rapport definerer et basisformat for det Danske Sprog- og Litteraturselskabs (DSL) digitale udgivelser. Med *basis* menes den grundlæggende opmærkning, som projekternes produkter forventes at indeholde. Formatet defineres på grundlag af et sæt retningslinjer for opmærkning af tekst- og metadata defineret af konsortiet Text Encoding Initiative (<https://www.tei-c.org>).¹

Hovedbegrundelsen for at definere et fælles opmærkningsformat er at skabe et fælles grundlag for værktøjer og procedurer, der bearbejder disse.

1 Et dsl-basis-dokument

Et DSL-TEI-dokument er et XML-dokument med rodelementet **TEI** og attributtet **@xmlns** (*XML namespace*) udfyldt med værdien <http://www.tei-c.org/ns/1.0>:

```
<TEI xmlns="http://www.tei-c.org/ns/1.0">
  ...
</TEI>
```

I overensstemmelse med TEI P5 indeholder rodelementet **TEI** følgende tre komponenter:

teiHeader (*TEI header*) leverer metadata til beskrivelse af den digitale ressource i bibliografisk, kodnings- og udviklingsmæssig henseende. Jf. 2 Metadata.

¹<http://www.tei-c.org>. Den nuværende version af TEI's retningslinjer, TEI P5, er den femte. 'P5' refererer således til *Proposal 5*.

facsimile indeholder en digital billedgengivelse af den tekst, der beskrives under **teiHeader** og formidles under **text**. Jf. 3 Faksimiler
text indeholder ét værk, hvad enten dette udgøres af en tekstmæssig enhed (fx én roman, novelle, brev) eller er en helhed bestående flere tekster (fx en samling essays, digte, noveller). Jf. 4 Tekst.

Elementerne disponeres således:

```
<TEI xmlns="http://www.tei-c.org/ns/1.0">
  <teiHeader>...</teiHeader>
  <facsimile>...</facsimile>
  <text>...</text>
</TEI>
```

2 Metadata

teiHeader samler metadata, der er nødvendige i udgivelsen af en tekst. Disse leverer

- bibliografisk beskrivelse af det digitale værk
- redegørelse for anvendt praksis ved dokumentets kodning
- klassifikation af sprog og genre
- dokumentets ændringshistorik

Under **teiHeader** findes fire hovedelementer:

fileDesc (*file description*), indeholder komplet bibliografisk beskrivelse af dokumentets tekstdel

encodingDesc (*encoding description*), beskriver forholdet mellem den digitale tekst og kildegrundlaget

profileDesc (*text-profile description*), beskriver andre aspekter af teksten, fx sprogbrug, genre eller genstandsfelt

revisionDesc (*revision description*), indeholder opsummering af ændringer af filen

De fire elementer fordeler sig således:

```
<teiHeader>
  <fileDesc>...</fileDesc>
  <encodingDesc>...</encodingDesc>
  <profileDesc>...</profileDesc>
  <revisionDesc>...</revisionDesc>
</teiHeader>
```

2.1 Filbeskrivelsen (**fileDesc**)

Metadatasektionens første del er **fileDesc** (*file description*), som indeholder information til identifikation, katalogisering og fyldestgørende beskrivelse af filen. **fileDesc** indeholder følgende elementer:

- titleStmt** (*title statement*), angivelse af titel, en eller flere forfattere og/eller redaktører samt evt. bevillingsgivere
- extent** beskriver omtrentlig størrelse på en tekst lagret på et medie (fx filstørrelse, antal ord) eller i en trykt udgivelse (fx antal sider)
- publicationStmt** (*publication statement*) angiver, hvem der har ansvaret for udgivelsen af den digitale tekst og vilkår for distribution af samme
- sourceDesc** (*source description*) beskriver den kilde, fra hvilken den digitale tekst er afledt, fx om den har digitalt eller analogt forlæg.

2.1.1 Titel (**titleStmt**)

Titelangivelsen (**titleStmt**) indeholder et **title**-element, efterfulgt af et eller flere **author**-, **editor**-, og **funder**-elementer.

```
<titleStmt>
  <title> Mit Livs Legende </title>
  <author> Johannes Jørgensen </author>
  <editor xml:id="ei"> Elise Iuul </editor>
  <editor xml:id="hw"> Henrik Wivel </editor>
  <funder> Carlsbergfondet </funder>
</titleStmt>
```

2.1.2 Omfang (**extent**)

```
<!-- skal udfyldes -->
```

2.1.3 Om udgivelsen (**publicationStmt**)

Udgivelsesangivelsen, **publicationStmt** (*publication statement*), samler navn på udgiver, samt *hvor* og *hvornår* filen er publiceret. Endelig meddeles, under hvilke vilkår den udgives. **publicationStmt** indeholder fem elementer:

- publisher** udgiver. Værdien af elementet sættes som udgangspunkt til **ds1**
- pubPlace** udgivelsessted. Elementets grundværdi er **kbh**
- date** udgivelsesdato angives i ISO 8601-formatet YYYY-MM-DD
- idno** identifikationsnummer er en unik værdi. I DD opbygget efter formen YYYYMMDDddd.
- availability** tilgængelighed. Elementet indeholder **@status="restricted"**

De fem elementtyper kan være organiseret således:

```
<publicationStmt>
  <publisher>dsl|empty|nil</publisher>
  <pubPlace>kbh</pubPlace>
  <date>yyyy-mm-dd</date>
  <idno></idno>
  <availability status="restricted">
    <ab>Copyright 2015, Society for Danish Language and
      Literature</ab>
  </availability>
</publicationStmt>
```

2.1.4 Om forlægget (`sourceDesc`)

Til beskrivelse af en udgaves forlæg benyttes elementet `sourceDesc` (*source description*) med det underordnede element `listWit` (*witness list*). Alt efter antallet af forlæg indeholder `listWit` et tilsvarende antal sideordnede *tekstvidne*elementer (*witness*).

```
...
</publicationStmt>
<sourceDesc>
  <listWit>
    <witness>...</witness>
    <witness>...</witness>
    ...
  </listWit>
</sourceDesc>
...
```

For at kunne identificere det enkelte tekstvidne indeholder elementet `witness` et obligatorisk `@xml:id`-attribut. I dette attribut indsættes en bogstavværdi, fx A, B, C, som fungerer som reference i eksempelvis tekstkritiske noter.²

I eksemplet nedenfor ses to sideordnede originalhåndskrifter, hhv. A og B:

```
<listWit>
  <witness xml:id="A">
    <msDesc> ... </msDesc>
  </witness>
  <witness xml:id="B">
    <msDesc> ... </msDesc>
  </witness>
```

²Et originalt manuskript betegnes ved et stort bogstav, fx A. Et manuskript afledt af originalen A betegnes Aa, og et manuskript afledt af Aa betegnes Aa1. Koncepter betegnes ved små bogstaver. Således er et koncept til A betegnet ved a.

...
</listWit>

Da tekster kan have både håndskrevne manuskripter og trykte udgaver som forlæg, kan der under **witness** forekomme to slags elementer:

bibl (*bibliographic citation*) indeholder en løst struktureret bibliografisk henvisning, hvis bestanddele kan opmærkes efter behov. Se 2.1.5.

msDesc (*manuscript description*) indeholder en beskrivelse af ét manuskript eller tekstbærende genstand. Se 2.1.6.

2.1.5 Beskrivelse af trykte forlæg

Et **bibl**-element indeholder en bibliografisk henvisning, som kan struktureres efter behov. Elementet kan indeholde et **@xml:id** udfyldt med en unik id.

2.1.6 Beskrivelse af manuskripter

Til udgivelse af tekster med håndskrevne forlæg hører en beskrivelse af håndskriftet: hvor det befinder sig, dets indhold, tilstand, historie, og endelig om det er omtalt eller udgivet tidligere. **msDesc** indeholder derfor fem elementer:

msIdentifier (*manuscript identifier*) identifikation af håndskriftet

msContents (*manuscript contents*) resumé af håndskriftets saglige indhold

physDesc (*physical description*) beskrivelse af håndskriftets fysiske tilstand

history redegørelse for håndskriftets proveniens

additional bibliografiske oplysninger om håndskriftet

Manuskriptbeskrivelsen har denne struktur:

```
<msDesc>
  <msIdentifier> ... </msIdentifier>
  <msContents> ... </msContents>
  <physDesc> ... </physDesc>
  <history> ... </history>
  <additional> ... </additional>
</msDesc>
```

2.1.6.1 Identifikation af håndskriftet (**msIdentifier**)

Til identifikation af et tekstvidne anvendes følgende fem elementer:

settlement stedet, hvor håndskriftet opbevares

repository institutionen, som opbevarer håndskriftet

collection den samling, i hvilken håndskriftet indgår

idno det nummer, der identificerer håndskriftet i samlingen

msName (*manuscript name*) alternativ betegnelse for håndskriftet

Et eksempel findes her:

```
<msDesc>
  <msIdentifier>
    <settlement> København </settlement>
    <repository> Det Kongelige Bibliotek </repository>
    <collection> NKS </collection>
    <idno> 1234 </idno>
    <msName> Ebelholtbogen </msName>
  </msIdentifier>
  ...
```

2.1.6.2 Indhold (msContents)

Elementet **msContents** leverer et sammendrag, **summary**, af tekstvidnets indhold. Feltet benyttes til de såkaldte registre i *Diplomatarium Danicum* og i brevudgaver til at angive afsender og modtager.

Eksempler:

```
<msContents>
  <summary> Mikkel Jakobsen forpligter sig til ikke at
    afhænde Fårtoftgård til andre end provsten i
    Vestervig </summary>
</msContents>
```

2.1.6.3 Fysisk tilstand (physDesc)

Beskrivelsen af et tekstvidnes fysiske tilstand falder i fem dele:

objectDesc beskrivelse af det fysiske objekt,
handDesc beskrivelse af skriver, skriftform og lign.
additions tilføjelser til teksten
sealDesc beskrivelse af segl
history tekstvidnets historie

Elementerne fordeler sig således:

```
<physDesc>
  <objectDesc> ... </objectDesc>
  <handDesc> ... </handDesc>
  <additions> ... </additions>
  <sealDesc> ... </sealDesc>
</physDesc>
```

Den tekstbærende genstand (objectDesc)

`objectDesc` underordner elementet `supportDesc` (*support description*), som indeholder information om den genstand, som er bærer af teksten. Elementet har attributtet `@material` til angivelse af objektets materiale.

```
<objectDesc>
  <supportDesc material="...">
    ...
  </supportDesc>
</objectDesc>
```

Attributtet `@material` kan have følgende gyldige værdier:

Attribut: <code>@material</code>	Værdi	Betydning
	mixed	objekt af blandet materiale
	paper	objekt af papir
	parch	objekt af pergament
	nil	materialet uafklaret
	empty	materialet irrelevant

Under `supportDesc` findes tre elementer, der beskriver genstandens materiale, fysiske mål og tilstand:

support Beskrivelse i prosaform af den tekstbærende genstand

extent fysiske mål i cm

condition manuskriptets tilstand

Her ses et eksempel på udfyldt `supportDesc`:

```
<supportDesc material="parch">
  <support>
    <ab> Pergament </ab>
  </support>
  <extent>
    <dimensions unit="cm">
      <width>25</width>
      <height>11</height>
    </dimensions>
  </extent>
  <condition>
    <ab>Beskadiget af fugt i venstre side</ab>
  </condition>
</supportDesc>
```

Skriftform og skriver (`handDesc`)

`handDesc`-elementet beskriver tekstvidnets skriftlige udtryk, fx hvilken slags

skrift der er anvendt, og hvem der har skrevet det. Det indeholder et **handNote**-element, som igen underordner et eller flere **ab**-elementer.

Eksempel:

```
<handDesc>
  <handNote>
    <ab> Afskrift fra det 18. årh. af Langebek </ab>
  </handNote>
</handDesc>
```

Påskrifter og andre tilføjelser til teksten (**additions**)

Elementet **additions** indeholder en angivelse af væsentlige tilføjelser på tekstvidnet. Disse tilføjelser indskrives i et **ab**-element således at selve tilføjjelsen står i et **q**-element (*quote*) på følgende måde:

```
<additions>
  <ab> På bagsiden påskriften: <q>Skipt</q>, derefter
    med anden hånd: <q>paa Raasserydh</q>
  </ab>
</additions>
```

Jf. <http://diplomatarium.dk/dokument/14070207001>

Seglbeskrivelse (**sealDesc**)

Ved beseglede tekstvidner beskrives seglene under elementet **sealDesc** (*seal description*). Hvert segl har sit eget **seal**-element, som identificeres med et nummer, som angives som værdi af attributtet **@n** (number). Seglene tælles fra venstre mod højre. I det omfang seglet i forvejen er beskrevet i de danske seglværker, angives dette.

```
<sealDesc>
  <seal n="1" type="pendant">
    <ab> ...</ab>
  </seal>
  ...
</sealDesc>
```

Nedenfor ses eksempel på segl hvis pergamentsrem bærer en påskrift:³

2.1.6.4 Proveniens (**history**)

Tekstvidnets historie angives under **history**-elementet. Hvis tekstvidnet vides at være tabt, registreret eller nævnt, angives dette her.

³jf. Diplomatarium Danicum <http://diplomatarium.dk/dokument/14190518001>
Bomærke af mørkt voks i perg.rem med tekst allæ the gothgerninge som gyørthæ æræ oc


```

...
<history>
  <ab>Tabt. Registreret i bla bla</ab>
</history>
...

```

2.1.6.5 Bibliografiske oplysninger om tekstvidnet (**additional**)

Elementet **additional** kombinerer bibliografisk information med administrative oplysninger. Elementet indholder et obligatorisk **listBibl**-element, som samler en eller flere **bibl**-elementer (*bibliographic citation*), jf. 2.1.5.

```

<additional>
  <listBibl>
    <bibl> Weibull, Dipl. Dioc. Lund. III 299-300 nr. 286 </bibl>
    <bibl> Vejledende Arkivreg. XVIII 284 nr. 364 </bibl>
    ...
  </listBibl>
</additional>

```

2.2 Det digitale produkt (**encodingDesc**)

TEI-headerens anden komponent er **encodingDesc**-elementet, som dokumenterer forholdet mellem den opmærkede tekst og dennes kilde. Her angives de for transkriptionen styrende principper. Elementet **encodingDesc** indholder følgende elementer:

- samplingDecl** (*sampling declaration*) indeholder en angivelse af den metode, der er anvendt i transkriptionen af værket
- projectDesc** (*project description*) beskriver formålet med opmærkningen af filen
- appInfo** (*application information*) optager information om de applikationer, der har behandlet teksten i filen

2.2.1 **samplingDecl**

Elementet optager oplysninger om eventuelle udeladelser af dele af teksten, fx om der er tale om en fuld transkription eller et sammendrag.

En del af *Diplomatarium Danicum*s tekster udgøres af såkaldte hanserecesser, referater fra hansestædernes repræsentantskabsmøder. Herfra optages kun de passager af relevans for danske forhold. Andre tekster hvis indhold kun er af perifer interesse for udgivelsen kan optages i udtog.

Elementet **samplingDecl** kan have følgende gyldige værdier:

Element: <code>samplingDecl</code>	Værdi	Betydning
	version	teksten er fuldstændig
	excerpt	teksten er et udtog
	nil	sagen uafklaret
	empty	sagen irrelevant

2.2.2 `projectDesc`

Under elementet `projectDesc` angives hvilket projekt, der danner ramme for etableringen af filen. Det anbefales, at værdien af dette element er fast defineret, fx i henhold til projektets gruppeid inden for DSL.

```
<projectDesc>
  <ab> dd-5 </ab>
</projectDesc>
```

2.2.3 `appInfo`

For at kunne følge med i hvordan teksten er behandlet angives under `appInfo`-elementet hvilke værktøjer og procedurer

```
<!-- udfyldes -->
```

2.3 `profileDesc`

Under `profileDesc`

creation tid og sted for etablering af teksten

langUsage sprog

textClass genre, tema

2.3.1 Tid og sted for etablering af teksten

2.3.2 Sprog

Elementet **langUsage** (*language usage*) samler et eller flere **language**-elementer. Hvert **language**-element har attributtet **@ident** (*identity*), hvis værdi er en sprogkode konstrueret i overensstemmelse med BCP 47⁴ og om muligt følger standarden ISO 639-1⁵

⁴jf. <https://tools.ietf.org/html/bcp47>

⁵jf. <http://www-01.sil.org/iso639-3/codes.asp>

Attribut: @ident	Værdi	ISO 639	Betydning
	da	ja	dansk
	de	ja	tysk
	en	ja	engelsk
	fr	ja	fransk
	gda	-	gammeldansk
	gmh	-	middelhøjtysk
	gml	-	middelnedertysk
	la	ja	latin
	xda	-	ældre nydansk
	xno	-	normannerfransk

2.3.3 Klassifikation

Emne- og genreklassifikation kan ske på følgende måde vha. elementet `textClass`. `textClass` indeholder et `keywords`-element, som samler et eller flere `term`-elementer, som hver især indeholder et nøgleord.

```
<textClass>
  <keywords>
    <term> jura </term>
  </keywords>
</textClass>
```

2.4 revisionDesc

Under `revisionDesc` kan væsentlige ændringer registreres vha. `change`-elementer udfyldt på følgende måde:

```
<revisionDesc>
  <change when="2013-09-19" who="#pbh">Filen etableret</change>
  <change when="2015-10-05" who="#alk">1. korrektur</change>
  <change when="2015-10-19" who="#mh">2. korrektur</change>
  <change when="2015-10-20" who="#alk">3. korrektur</change>
</revisionDesc>
```

3 Faksimiler

Elementet `facsimile` samler et eller flere `graphic`-elementer:

```
<facsimile>
  <graphic url="nil"/>
</facsimile>
```

<!-- udfyldes -->

4 Tekst

Den tredje hovedbestanddel af et TEI-dokument, elementet **text**, indeholder en tekst, som enten er en *enhed* (roman, novelle, brev og lignende), eller udgør en *helhed* som en essay- eller digtsamling.

Tekster med trykt eller håndskrevet forlæg kan ofte opdeles i tre komponenter: Først optræder oplysninger om værkets titel, forfatter, udgivelsessted; dernæst følger teksten, og til sidst finder vi registre, noter og lignende. For at kunne bearbejde disse komponenter særskilt er elementet **text** inddelt som følger:

front (*front matter*), præliminære oplysninger i form af titelblad, forside og forord, se 4.1

body (*text body*), den centrale komponent, indeholder selve teksten, se. 4.2

back (*back matter*), eventuelle appendices og fortegnelser, som følger efter teksten, se 4.3

4.1 Indledende oplysninger (**front**)

Til behandling af titelblade, forside, dedikationer og forord i trykte forlæg anvendes **front**, under hvilket følgende elementer forekommer:

titlePage titelbladets struktur i form af titel, undertitel, byline og lign.

div type="preface" forord til teksten

4.1.1 Titelblad (**titlePage**)

Et titelblad i et tryk eller håndskrift beskrives under elementet **titlePage** med følgende underelementer:

docTitle (*document title*), beskrivelse af værkets titel, indeholder et eller flere elementer af typen **titlePart**

byline oplysninger om værkets ophav i form af forfatter, redaktør eller udgiver

epigraph påskrift, typisk i form af et motto og/eller citat fra et andet værk

docImprint såkaldt *imprimatur*, navn på udgiver, trykker eller distributør

4.1.1.1 Titel (**docTitle**)

docTitle samler et eller flere **titlePart**-elementer. Forekommer undertitler, angives disse med **titlePart type="sub"** (*subtitle*). Her et eksempel på enkel **docTitle** i Jakob Knudsen, *Sind*:

```
<docTitle>
  <titlePart>Sind</titlePart>
</docTitle>
```

I Holbergs *Peder Paars* opdeles titlen derimod i hoved- og undertitel:

```
<docTitle>
  <titlePart>Peder Paars</titlePart>
  <titlePart type="sub">Poema Heroico-comicum</titlePart>
</docTitle>
```

4.1.1.2 Byline

En *byline* gengiver i bred forstand værkets ophavsmand, hvad enten der er tale om en forfatter, en fotograf eller en illustrator. Nedenfor ses byline fra Holbergs *Peder Paars* med pseudonymet Hans Mikkelsen:

```
<byline> af Hans Michelsen </byline>
```

4.1.1.3 Påskrift

En påskrift i form af et citat optages vha. elementet **epigraph** kombineret med **cit**, **quote** samt opmærkning til vers, jf. 4.3.3 eller prosa, se 4.3.2. Nedenstående eksempel er en påskrift fra Ludvig Holbergs *Peder Paars*

```
<epigraph>
  <cit>
    <quote>
      <lg>
        <l>Nihil est, Antipho,</l>
        <l>Qvin male narrando possit Depravariet.</l>
        <l>Tu id qvod boni est Excerptis.</l>
      </lg>
    </quote>
    <bibl>Terent: Phorm: Act: 4. Sc: 4.</bibl>
  </cit>
</epigraph>
```

Eksempel på opmærkning af prosa findes i Georg Brandes, Hovedstrømninger:

```
<epigraph>
  <cit>
    <quote>
      <p>There is no philosophy possible, where fear of
        consequences is a stronger principle than love
        of truth.</p>
    </quote>
    <bibl>John Stuart Mill</bibl>
```

```
</cit>
</epigraph>
```

4.1.1.4 Imprimatur

Et imprimatur⁶ indeholder typisk tid, sted og udgiverens navn. Nedenfor ses imprimatur fra Holbergs *Peder Paars*, som dog kun angiver trykåret:

4.2 Tekstens struktur (body og div)

Udgivelsens centrale del udgøres af elementet **body** (*text body*), som indeholder teksten, hvad enten den er inddelt i bøger eller sange eller dele og kapitler. Virkemidlet til beskrivelse af en teksts disposition er elementet **div** (*division*), som er et rekursivt element, idet det kan indeles med andre **div**-elementer til en hvilken som helst dybde.

En tekst med tre kapitler kan fx struktureres sådan:

```
<body>
  <div> ... </div>
  <div> ... </div>
  <div> ... </div>
</body>
```

En tekst med to dele, som hver indeholder et antal kapitler struktureres således:

```
<body>
  <div>
    <div> ... </div>
    <div> ... </div>
    ...
  </div>
  <div>
    <div> ... </div>
    <div> ... </div>
    ...
  </div>
</body>
```

4.2.1 Parallelle tekster

Ved tekster, der som *Diplomatarium Danicum* ledsages af oversættelse, og synoptiske udgaver, rummer **body** to dele: først en **div** med grundteksten kendetegnet ved attributtet `@xml:id="basetext"`, dernæst en **div** med oversættelsen med `@xml:id="translation"`.

⁶af lat. konjunktiv: *må trykkes*. Tryckt Aar 1720.

```

<body>
  <div xml:id="basetext">... </div>
  <div xml:id="translation"> ... </div>
</body>

```

4.2.2 Deltitelblade

Deltitelblade opmærkes som `div`-elementer med attributten `@type` udfyldt med værdien `half-title`. Et eksempel fra Brandes Hovedstrømninger bd. 4

```

...
  </epigraph>
</front>
<body>
  <div type="half-title">
    <head><pb n="[3]" />Naturalismen i England</head>
  </div>
  ...

```

4.3 Andre strukturelle elementer

Tekstinddelingselementet `div` kan indeholde følgende elementer:

div (*text division*) indeholder en del af en tekst. Jf. 3.2.
head (*heading*), overskrift, som enten i forvejen optræder i tekstens forlæg eller suppleres af udgiveren. Hvis overskriften suppleres af redaktionen, udvides `head`-elementet med `@type="add"`
epigraph anvendes til mottoer i begyndelsen af en tekstdel, jf. 4.1.1.3
p (*paragraph*), afsnit i prosa, se 3.3.2
lg (*line group*), strofe i poesi, se 3.3.3
pb (*page break*), sideskift

4.3.1 Overskrifter

DSL-TEI håndterer to slags overskrifter vha. elementet `head` (*heading*): 1. eksisterende overskrifter og 2. supplerende overskrifter.

Eksisterende overskrifter angives

```
<head type="orig">...</head>
```

Supplerende overskrifter angives

```

<head type="add">...</head>
<!--udfyldes-->

```

4.3.2 Prosa

Under hierarkiet af **body**- og **div**-elementer segmenteres prosatekst i sideordnede afsnit vha. elementet **p** (*paragraph*). Om nødvendigt, kan et **p**-element gengive typografiske variationer i form af venstre- eller højrestillet tekst. I så fald udvides **p** med attributtet **@rend** (*rendition*), som udfyldes med én af følgende gyldige værdier:

center centreret tekst

right højrestillet tekst

I Herman Bangs Breve, 19120106001 højrestilles tidsfæstelsen i et brev således

```
...  
<p rend="right">Søndag.</p>  
  <p>Jeg kom igaar ikke længere...
```

4.3.3 Vers

Til opmærkning af vers og strofer anvendes hhv. elementet **lg** (*line group*) og **l** (*line*). Når verslinjen er brudt, markeres dette vha. et **lb**-element (*line break*). Selv hvor der kun optræder en enkelt verslinje, anbefales det at bruge **lg** som wrapper.

Elementet **lg** kan udvides med attributtet **@rend** og værdierne **center** og **right** for hhv. centreret og højrestillet tekst.

Attribut: @rend	Værdi	Betydning
	center	Teksten i lg centrereres
	right	Teksten i lg højrestilles

4.3.4 Drama

Til drama anvendes elementet **sp** (*speech*) til gengivelse af hver enkelt replik i en dramatisk tekst. Under **sp** optræder altid et **speaker**-element med karakterens navn efterfulgt af enten prosa- (jf. 4.3.2) eller vers-opmærkning, jf. 4.3.3.

sp (*speech*) rummer en individuel replik i drama

speaker navnet på karakteren

stage regibemærkning

4.3.4.1 Citation af dramatisk litteratur

Når dramatisk litteratur citeres, anvendes elementet **cit** med de to sidestillede elementer: **quote** og **bibl**. Nedenstående eksempel er fra Georg Brandes,

Hovedstrømninger, bd. 1:

```
... </p>
<cit>
  </quote>
  <sp>
    <speaker>Herkules</speaker>
    <p>Hvor er Wieland? Der staaer han. Han, naa, han er
      lille nok, saadan havde jeg netop forestillet mig
      ham. Er I den Mand, som altid fører Hercules i Munden?</p>
  </sp>
  <sp>
    <speaker>Wieland</speaker>
    <stage>(vigende tilbage)</stage>
    <p>Jeg har Intet at gjøre med Jer, Colos.</p>
  </sp>
  <sp>
    <speaker>Herkules</speaker>
    <p>Hvad nu, bliv kun!</p>
  </sp>
  ...
</quote>
<bibl></bibl>
</cit>
<p> ...
```

4.3.5 Elementer på tekstniveau

På tekstniveau forekommer følgende elementer:

hi fremhævet tekst, se 4.3.5.1

cit (*cited quotation*), citatnote, se 4.3.5.2

app (*apparatus entry*), tekstkritisk note, se 4.3.5.3

damage læsion i manuskript, se 4.3.5.4

supplied tilføjelser (konjekterer), som skønnes nødvendige for tekstens mening,
se 4.3.5.5

gap tekst som udelades, se 4.3.5.6

figure grafisk element i den løbende tekst, se 4.3.5.7

ex opløsning af forkortelse, se 4.3.5.8

note realkommentar, se 4.3.5.9

pb sideskift i forlæg, se X.X.X.X

persName personnavn, se 4.3.5.10

placeName stedsnavn, se 4.3.5.11

ref (*reference*), krydshenvisning, se 4.3.5.12

4.3.5.1 Fremhævet tekst og andre typografiske afvigelser

Til gengivelse af fremhævet tekst benyttes elementet **hi** (*highlighted*) med **@rend** (*rendition*), der beskriver tekstens visuelle udtryk. Følgende attributværdier er tilladt:

italic kursiv
small petit skriftsnit
spaced spatieret
strong fed skrift
sublinear lavstillet tekst
supralinear højtstillet tekst

4.3.5.2 Citater

Citater bringes i elementet **cit** (*cited quotation*), som indholder følgende elementer:

quote citatet
bibl (*bibliographic entry*)

Eksempler

I Herman Bangs Breve, 19120106001 optræder følgende:

```
... havde jo adskilligt
  <app>
    <lem>at at</lem>
    <rdg>Dittografi, fejlagtigt skrevet i forbindelse med
      et sideskift i brevet</rdg>
  </app>
tænke paa
```

Her bør teksten emenderes, således at dittografien kun beskrives i **rdg**, altså som

```
... havde jo adskilligt
  <app>
    <lem>at</lem>
    <rdg><q>at at</q> Dittografi, fejlagtigt skrevet i forbindelse med
      et sideskift i brevet</rdg>
  </app>
tænke paa
```

4.3.5.3 Tekstkritik

Formålet med et tekstkritisk apparat er at vise læseren usikre læsemåder, og hvilke dele af teksten skyldes emendering. Hertil anvendes elementet:

app (*apparatus entry*) indeholder én post i et tekstkritisk apparat. Et **app**-element indeholder altid ét **lem** (*lemma*) og et til flere elementer af typen

rdg (*reading*). Bemærk, at dette element ikke er at forveksle med **note**, jf. X.X.

Et **app**-element samler de to elementer:

lem (*lemma*) indeholder den tekst, til hvilken der findes en variant. **lem** kan indholde attributtet **@wit** med en eller flere blanktegnsadskilte sigelværdier, som alle indledes med **#**.

rdg (*reading*) indeholder et alternativ til teksten i lemmaet. Læsemåder fra andre tekstvidner citeres altid vha. elementet **q** (*quoted*). **rdg** kan indholde attributtet **@wit** med en eller flere blanktegnsadskilte sigelværdier, som alle indledes med **#**.

I Georg Brandes Hovedstrømninger bd. 2 findes denne tekstkritiske note:

I nedenstående eksempel (Dipl. Dan. 14250712001) tilbyder et andet tekstvidne, *Aa*, et alternativ i form af ‘tenebitur’ til hovedvidnets læsning ‘detinebitur’:

```
... quibus episcopus captus
<app>
  <lem> detinebitur </lem>
  <rdg wit="#Aa"> <q>tenebitur</q></rdg>
</app>
seu ipse ...
```

Eksempel fra Saxo Grammaticus 6,3 1

Denique peragrata Suetia fabri penates ingressus uicinum limini
locum occupat <caput> pilleolo, ne proderetur, obscurante.

Denique peragrata Suetia fabri penates ingressus uicinum
limini locum occupat

```
<app>
  <lem resp="#Gertz">
    <supplied>caput</supplied>
  </lem>
  <rdg>
    <note>uocem <q>caput</q> post <q>occupat</q> quasi
      per haplographiam omissam add. Gertz</note>
  </rdg>
</app> pilleolo, ne proderetur, obscurante.
```

Forslag til gengivelse i kritisk apparat:

<caput>] *Gertz. Uocem caput post occupat quasi per haplographiam
omissam add. Gertz.*

4.3.5.4 Læsioner

Hvis tekstvidnet er beskadiget, anvendes elementet **damage**, typisk under lemmaet i en tekstkritisk note. I nedenstående eksempel (Dipl. Dan. 14450205001) kan teksten suppleres vha. det andet tekstvidne *Aa*:

```
perpetui vicarii i sa<ex>m</ex>me stæth wore
  <app>
    <lem>ski<damage>cket</damage>he</lem>
    <rdg wit="#A">Lakune A; <q>skickethe</q> Aa</rdg>
  </app> gothe beskethne me<ex>n</ex> ...
```

4.3.5.5 Konjekture

Til markering af tekst, som suppleres af redaktøren, anvendes elementet **supplied**. Nedenstående eksempel kommer fra Dipl. Dan. 14461229001:

```
... presentibus
  <app>
    <lem>e<supplied>s</supplied>t</lem>
    <rdg> <q>et</q> Weibull, l.c</rdg>
  </app>
appensum ...
```

4.3.5.6 Udeladelser

Såfremt redaktøren ønsker at udelade tekst, kan dette gøres vha. elementet **gap**. Et eksempel fra *Diplomatarium Danicum*, hvor oversættelsen udelades i projektperioden 2017-2021:

```
...
<p n="b#1">
  <gap>I perioden 1. januar 2017 til 30. juni 2021 vil
  redaktionen udelukkende udarbejde tekster.</gap>
</p>
```

4.3.5.7 Grafik

Til gengivelse af grafiske elementer i den løbende tekst anvendes elementet **figure**.

4.3.5.8 Opløsning af abbreviaturer

Til optagelse af middelalderlige forkortelser og deres opløsninger anvendes elementet **ex** (*editorial expansion*), som udfyldes med tekst suppleret af redaktøren. I Dipl. Dan. 14151114001 forekommer:

```
Oc weth<ex>e</ex>r kende hwn sigh ...
```

4.3.5.9 Realkommentarer

Realkommentarer indsættes i den løbende tekst vha. elementet **note** med attributtet **@xml:id** udfyldt med en unik id. Et eksempel fra Georg Brandes, Hovedstrømninger 1

Vil man have et Billede af Forholdet som det er eller var,
maa man tænke sig <note xml:id="h-bind-1-side-8-linje-24"/>
den gamle Fabel om Ræven og Storken. De husker, at Ræven
bød Storken til Gjæst, men ...

4.3.5.10 Personnavne

Personnavne opmærkes i den løbende tekst vha. elementet **persName** med attributtet **@key** udfyldt med en unik id. Et eksempel fra Georg Brandes, Hovedstrømninger 1

I alle vore litterære Bevægelser i dette Aarhundredes Begyndelse,
i <persName key="adam-oehlenschlager">Oehlenschlägers</persName>
Poesier, i <persName key="n-f-s-grundtvig">Grundtvigs</persName>
Prædikener, i ...

Fiktive personer. Såfremt der er behov for at opmærke **fiktive personer**, anvendes **persName** med to attributter: 1. **@key** udfyldt med en unik id, og 2. **@type** udfyldt med værdien **fictional**.

4.3.5.11 Stednavne

Stednavne opmærkes i den løbende tekst vha. elementet **placeName** med attributtet **@key** udfyldt med en unik id. Et eksempel fra Georg Brandes, Hovedstrømninger 1

... Ideer fra <placeName key="tyskland">Tydskland</placeName>,
Revolutionens fra <placeName key="frankrig">Frankrig</placeName>
...

4.3.5.12 Krydshenvisninger

Henvisninger til andre ressourcer indsættes i elementet **ref** på følgende måde:

... <ref target="14091009001">14091009001</ref> ...

4.3.5.13 Sideskift i forlæg

Sideskift i forlæg markeres med det lukkede element **pb** (*page-break*). Elementet kan indeholde tre attributter:

@ed *edition* udfyldes med sigelværdien for det tekstvidne, der transkriberes fra

@n *number* udfyldes med tekstvidnets sidetal. Såfremt tekstvidnet ikke indeholder paginering sættes sidetallet i skarpe parenteser, jf. **n=" [2] "**

@facts *facsimile* udfyldes med en fil-id for den tilknyttede faksimile